

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор _____ С.В.Мельничук
“ ____ ” _____ 2016 р.

ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ

для вступників за освітнім рівнем

„Магістр”

(повна форма навчання)

напрямок підготовки – 0203 – Гуманітарні науки
спеціальність 8.020301 – Філософія

Схвалено Вченою радою філософсько-теологічного факультету

Протокол № 7 від “24” лютого 2016 р.

Голова ради

член-кореспондент НАПН України
Балух В.О.

Чернівці-2016

АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

ТЕМА 1. Історія філософії як наука та основні етапи її розвитку.

Для чого необхідно вивчати історію філософії. Становлення та розвиток історико-філософських досліджень. Історія філософії як наука та її завдання.

ТЕМА 2. Паростки наукових знань і зародження філософської думки у Стародавньому Єгипті та Вавілоні.

Історичні умови становлення філософії як форми суспільної свідомості. Наукові знання та перші спроби філософського осмислення людини і світу в Стародавньому Єгипті.

ТЕМА 3. Філософська думка Стародавнього Китаю.

Історичні умови і духовні передумови становлення філософської думки у Стародавньому Китаї. Соціально-етична філософія Кон-фу-цзи (Конфуція). Вчення послідовників Конфуція: Мен-цзи і Сюнь-цзи. Загальна характеристика вчення легістів (законників) і моїстів. Філософія даосизму.

ТЕМА 4. Особливості філософської думки Стародавньої Індії.

Історичні умови виникнення та розвитку філософії в Стародавній Індії. Основні світоглядні питання у текстах Вед.. Філософія Джайнізму. Філософія і практика Буддизму. Даршани як форма класичної філософської думки (локаята, санкхья, йога, нья, вайшешика, веданта, міманса).

ТЕМА 5. Становлення філософської думки у Стародавній Греції.

Історичні умови формування філософії в Стародавній Греції. Гомерівський епос і теологічні уявлення Гесіода. Перші мудреці.

ТЕМА 6. Іонійська філософія.

Поняття та історичні умови формування іонійської філософії. Філософія мілетської школи (Фалес, Анаксимандр, Анаксімен). Філософія Геракліта Ефеського.

ТЕМА 7. Італійська філософія.

Поняття та історичні умови виникнення італійської філософії. Піфагор та його школа. Філософія Ксенофана. Елейська школа (Парменід, Зенон, Меліс).

ТЕМА 8. Філософія Стародавньої Греції у 5 ст. до н.е.

Історичні умови та особливості філософської думки Греції у 5 ст. до н.е. Філософські погляди Емпедокла. Початок філософії в Афінах. Анаксагор.

ТЕМА 9. Античний атомізм.

Історичні умови зародження класичної грецької філософії. Витоки та смисл античного атомізму. Левкіп. Учення Демокріта про атоми та

порожнечу. Детермінізм. Космогонія та космологія Демокріта. Психологія та теорія пізнання Демокріта. Людина і суспільство. Мораль і релігія.

ТЕМА 10. Софісти

Загальна характеристика філософії софістів. Старші софісти: Протагор, Горгій, Гіппій. Продік. Антифонт. Молодші софісти: Алкідам, Трасімах, Критій, Каллікл. Критика софістики Платоном і Аристотелем.

ТЕМА 11. Сократ і сократичні школи

Життя Сократа. Покликання Сократа. Демон Сократа. Предмет філософії за Сократом. Метод іронії Сократа. Маєвтика. Індукція.

Сократ і Кініки. Антисфен, Кратет Фіванський. Гіппархія і Метрокл, Філіск, Біон Борисфенський. Софізми Евбуліда. Діодор Кронос. Стільпон. Федон. Менедем Еритрейський.

ТЕМА 12. Філософія високої класики. Платон

Життя і праці Платона. Ідеалізм Платона. Ідеальний світ. Ідеї. Гносеологічні, онтологічні й семантичні корені вчення Платона. Матерія. Світ речей. Відношення речей і ідей. Душа космосу. Бог. Фізика Платона. Телеологія. Розум – деміург. Космічна психологія. Тіло і душа. Метемпсихоз. Ерос. Гносеологія. Чуттєве пізнання. Анамнезис. Діалектика (логіка). Політика. Сутність і походження держави. Аполлогія нерівності. Охоронці. Комунізм Платона. Філософи – правителі. Естетика.

ТЕМА 13. Пізня класика. Аристотель

Життя і твори Аристотеля. “Метафізика”. Онтологія Аристотеля. Предмет філософії. Тотожність, відмінність, протилежність, суперечність. Основний закон буття. Буття і небуття. Сутне і сутність. Формальна причина. Матерія. Матеріальна причина. Можливість і дійсність. Ентелехія і телеологія. Рушійна причина. Чотири первні, або вищі причини. Теологія. Аристотель як історик філософії. Критика теорії ідей. Фізика і її предмет. Космологія. Життя та його походження. Біологічні відкриття. Психологія. Визначення душі. Види душ. Душа і тіло. Розумна душа. Гносеологія. Спростування скептицизму та суб’єктивного ідеалізму. Основна проблема гносеології. Види знання. Чуттєва сходинка пізнання. Проблема вторинних якостей. Роль Аристотеля в логіці. Етика. Моральність як набута якість душі. Структура душі і види чеснот. Досягнення доброчесності і роль знання. Зв’язок етики і політики. Соціально-політичні погляди. Держава та її структура. Проблема рабства.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Античная философия: Энциклопедический словарь. — М.: Прогресс-Традиция, 2008. — 896 с.
- Балух В.О., Возний І.П., Коцур В.П. Історичні портрети античності та середньовіччя. — Чернівці, 2007. — 500 с.
- Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії. — К., 2001.
- Богомоллов А.С. Античная философия. — М., 1985.
- Вернан Ж.-П. Происхождение древнегреческой мысли. — М., 1988.
- Виндельбанд В. История древней философии. — Киев, 1995.
- Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. — М., 1986.
- Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін;. — К., 2002
- Кессиди Ф.Х. От мифа к логосу (Становление греческой философии). — М.,1972.
- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. — 138 с.
- Конрад М. Нарис історії стародавньої філософії. Рим, 1974; С. 100-112.
- Лосев А.Ф. История античной эстетики (ранняя классика). М., 1963. С. 273, 501-510.
- Мамардашвили М. К. Лекции по античной философии. — М.: Аграф, 1997.
- Мареев С.Н., Мареева Е.В. История философии (общий курс): Учебное пособие. — М.: Академический Проект, 2004. — 880 с.
- Марчук М.Г., Мудра С.І., Радзіняк Т.І. Іонійська натурфілософія : навч.-метод. Посібник / М.Г.Марчук, С.І.Мудра, Т.І.Радзіняк Чернівці, 2007. — 500 с.
- Реале Д и Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Античность. — СПб, 1994.
- Скирбекк Г., Гилье Н. История философии. — М., 2000.
- Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. — М., 1991.
- Чорний І.П., Рошкулєць Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. — Чернівці: Рута, 2008.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Античные философы. Свидетельства, фрагменты, тексты. — К., 1995.
- Арістотель. Нікомахова етика / Αριστοτέλους. Ηθικα Νικομαχεια. (білінгва)/ В.Ставнюк (переклад з давньогрецької, коментарі), — К.: Аквілон-Плюс, 2002.
- Аристотель. Соч.: в 4 т. — М., Мысль, 1973 — 1983.
- Асмус В. Ф. Античная философия. — М., Высш. шк., 2003.
- Богомоллов А. С. Античная философия: в 2 ч. — М., Изд. МГУ, 1985.
- Гадамер Х.-Г. Хайдеггер и греки // Логос, 1991.— № 2. С.56-68.
- Гарнцев М.А. Проблема самосознания в западноевропейской философии (от Аристотеля до Декарта). — М.: Издательство МГУ, 1987.
- Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. — М.: Мысль, 1986.
- Драч Г. В. Рождение античной философии и начало антропологической проблематики. — М., Гардарики, 2003.
- Дюмон Ж.- П. Античная философия. — М.: АСТ, 2006.
- Кондзьолка В. В. Нариси історії античної філософії. — Львів, 1993.
- Кондзьолка В. В. Філософія і її історія. — Львів, Світ, 1996.
- Лосев А.Ф., Тахо-Годи А. А. Платон. Аристотель. — М., 1993.
- Надточаев А. С. Философия и наука в эпоху античности. - М.: Изд-во МГУ, 1990.
- Платон. Соч.: в 3 т. -- М.: Мысль. 1968 — 1972.
- Пролеев С. В. История античной философии.— М.: РЕФЛ-бук. 2001.

- Татаркевич В. Історія філософії. Антична і середньовічна філософія. / Андрій Шкраб'юк (пер.з пол.). – Львів., Вид., Свічадо. 2006.
- Хайдеггер М. Изречение Анаксимандра // В кн.: Хайдеггер М. Разговор на просёлочной дороге / Перевод Т. В. Васильевой / – М.: Высш. шк., 1991. – С. 28 – 68.
- Хайдеггер М. Учение Платона об истине // В кн.: Хайдеггер М. Время и бытие. М.: Республика, 1993. – С. 345 – 361.
- Чаньшев А. Н. Философия древнего мира.– М.: Изд.,: Высшая школа; 1999.
- Шичалин Ю. А. Античность. Европа. История. – М.: Греко-латин. каб.; 1999.
- Щерба С. П., Тофтул М. Г., Заглада О. А., Хобта І. П., Щедрін В. – К. Філософія: Короткий виклад : Навчальний посібник для студ. вузів. – Житомир : «Льонок», 2000.
- Ямвлих Халкидский. О египетских мистериях. – М., 1995.
- Ярошовець В.І. Методологічна рефлексія історико-філософського процесу // Наукові записки. Том XII. Філософський факультет. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка КПВД «Педагогіка», 2004.

СЕРЕДНЬОВІЧНА ФІЛОСОФІЯ

ТЕМА 1. Особливості філософської думки середніх віків.

Витоки середньовічної філософії. Трансформація змісту базових філософських категорій у семантичному полі християнства. Порівняльний аналіз змісту поняття logos у Філона Олександрійського та у Іоана Богослова. Взаємодія етичних аспектів християнської філософії з питаннями онтології, гносеології та праксеології. Св. Климент, єпископ Римський; Св. Ігнатій Богоносець; єп. Антіохійський. Вчення дванадцяти апостолів «Дідахи». Послання Варнави. «Пастир» Єрма. Філософсько-теологічні погляди Аристида, Афінагора, Св. Мученика Іустина Філософа. Боротьба Церкви з гностицизмом.

ТЕМА 2. Виникнення наукового богослов'я.

Історичний, соціокультурний і світоглядний контекст висловлень богословів. Філософія Тертуліана. Філософський і богословський зміст принципу «Вірю, тому що абсурдно». Невідповідність поглядів Тертуліана ідеалам і нормам християнства. Св. Кіпріан, єп. Карфагенський. Християнська наука у Антіохійській та Олександрійській школах. Климент Олександрійський. Роль Орігена у формуванні християнської науки. Св. Діонісій Олександрійський. Св. Григорій Чудотворець (Неокесарійський). Розвиток філософської думки у перші три століття.

ТЕМА 3. Післянікейський період. «Золотий вік» патристики.

Св. Афанасій Великий. Св. Василій Великий. Св. Григорій Богослов. Св. Григорій Нісський. Св. Іоан Златоустий. Догмат спокутування, істина троїчної єдиностутності, правило віри, шляхи богопізнання, таїна спасіння. Св. Амвросій Медіоланський. Блаж. Ієронім Стридонський. Блаж. Августин Іппоніський. «Золотий вік» середньовічної філософії. Герменевтика, філософія історії, онтологія та антропологія святих отців.

ТЕМА 4. Арабська філософія.

Історичні умови формування філософії арабомовних країн. Філософія Аль-Кінді. Філософія Аль-Фарабі. Філософія Ібн-Сіні. Культура і філософія в мусульманській Іспанії. Ібн-Рошд. Єврейська філософія середньовіччя. Ібн-Гібероль та Маймонід.

ТЕМА 5. Схоластика.

Філософські погляди Боеція. Вчення про універсалії. Історичні умови формування схоластичної філософії у VI-X ст. Схоластичний реалізм Ансельма Кентерберійського. «Онтологічний доказ» буття Бога. Реалізм і

номіналізм. І.Росцелін. Проблема віри та розуму у вченні Абельяра. Проблема універсалій У Абельяра. Діалектика. Історичні умови розвитку схоластики в XIII-XIVст. Латинський аверроїзм. Сігер Брабантський. Містична філософія Бонавентури. Оксфордська школа. Роджер Бекон. Життя та творчість Т.Аквінського. Метафізика Аквіната. Проблема співвідношення віри та розуму. Містична філософія М.Екхарта і Якоба Беме. Філософія Д.Скота. Філософія У.Оккама.

ТЕМА 6. Основні тенденції та проблеми сучасної світової культури.

Поняття «Ренесансу». Гуманізм і реформація. Основні напрями Ренесансу. Лоренцо Валла. Марсіліо Фічіно. Онтологія М.Кузанського.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Балух В.О., Возний І.П., Коцур В.П. Історичні портрети античності та середньовіччя. – Чернівці, 2007. – 500 с.
- Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії. – К., 2001.
- Гуревич А.Я. Средневековый мир. – М., 1990.
- История философии в кратком изложении. – М., 1991.
- Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін;. – К., 2002
- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 138 с.
- Кондзьолка В. В. Історія середньовічної філософії. – Львів.: Світ, 2001.
- Майоров Г.Т. Формирование средневековой философии. – М., 1979.
- Предмет і проблематика філософії. – Львів, 2001.
- Рассел Б. Історія західної філософії. – К., 1995.
- Соколов В.В. Средневековая философия: Учебное пособие для студентов и аспирантов философских факультетов. – М., 1979.
- Суини М. Лекции по средневековой философии. Выпуск 1: Средневековая христианская философия Запада. – М., 2001. – 304 с.
- Філософія. Курс лекцій (І.В.Бичко, Ю.В.Осічнюк, В.Г.Табачковський та ін.) – К., 1991.
- Філософія. Курс лекцій: Навчальний посібник /Під ред. І.В.Бичко. – К., 1994.
- Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991.
- Чорний І.П., Рошкулець Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2008. – 216 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Александрова О.В. Філософія Середніх віків та доби Відродження. - К., ПАРАПАН. 2002. - С.16-41.
- Жильсон Э. Философия в средние века. - М., 2004.
- Кондзьолка В. В. Історія середньовічної філософії. - Львів., 2001.
- Коплстон Ф. Ч. История средневековой философии. - М., 1997. - С. 379 - 391.

- Лосев А.Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития. - М., 1992. - Кн.1. - С.4-55.
- Майоров Г. Г. Северин Боэций и его роль в западноевропейской истории // Вопросы философии. - 1981. - № 4.
- Майоров Г.Г. Формирование средневековой философии. - М., 1979.
- Мейендорф Иоанн. Введение в святоотеческое богословие. - Вильнюс-Москва, 1992. Карсавин. Л.П. Святые отцы и учителя Церкви. - М., 1994. - С.38-108.
- Неретина С. С. Верующий разум. К истории средневековой философии. - Архангельск, 1995. - С. 237 - 292.
- Рассел Б. История западной философии: В 2-х т. - М., 1993.
- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Т. 2. Средневековье. - СПб., 1994. - С. 282 - 286.

ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ЧАСУ

ТЕМА 1. Становлення філософської парадигми Нового часу.

Соціально-економічні передумови формування новочасного мислення. Поняття наукової революції. Становлення наукової картини світу. Наукова програма Ньютона. Коперніканська революція в астрономії. Формування нового типу знання. Генеза нової ідеї універсальності науки. Математизація природи Галілеєм. Радикалізація сумніву, формування парадигми філософського мислення “*cogito*”. Емпіризм, сенсуалізм і раціоналізм у філософії Нового часу.

ТЕМА 2. Філософія Френсіса Бекона та Рене Декарта.

Ф.Бекон як перший філософ-емпірик Нового часу. Критика Ф.Беконем схоластичної науки і філософії. Практичні завдання філософії та науки („Велике відновлення наук”, “Новий органон”). Вчення про індуктивний метод. „Ідоли” розуму. Вчення про матерію та форми. Соціально-політичні погляди.

Картезіанський радикальний поворот до „Я”. Принцип універсального сумніву. Природа людського розуму. Доведення існування та роль Бога у філософії Декарта. Проблема істини та облуди. Душа і тіло. Вчення про метод. Проблема людини. Наукова програма Декарта.

ТЕМА 3. Філософські погляди Томаса Гоббса і Джона Локка.

Гносеологія, концепція знання та мови Т.Гоббса. Вчення про природу, людину та Бога. Соціально-політичні погляди. Людина в догромадянському суспільстві. Природний закон і природні права людини. Вчення про державу. Політичні права та свободи. Критика Локком теорії вроджених ідей. Учення Дж. Локка про ідеї. Характеристика первинних і вторинних якостей. Пізнання та його можливості. Вірогідність і віра. Субстанція та універсалії. Морально-політична доктрина. Релігія. Вплив ідей Локка на подальший розвиток філософії.

ТЕМА 4. Філософські погляди Бенедикта Спінози і Готфріда Ляйбніца.

Вчення Б.Спінози про субстанцію та її атрибути. Пантеїзм. Гносеологічна концепція. Принцип детермінізму. Проблема дива, закономірності та фаталізму. Сутність людини. Проблема співвідношення душі й тіла. Афекти. Моральний ідеал. Концепція релігії та держави. Співвідношення метафізики і конкретних наук у вченні Г.Ляйбніца. Вчення про монади. Поняття наперед установленної гармонії. Теодицея. Принципи раціоналістичної методології. Істини розуму та істини факту. Теорія пізнання. Проблема людини та її доля.

ТЕМА 5. Суб'єктивний ідеалізм і скептицизм в англійській філософії XVII століття.

Сутність суб'єктивного ідеалізму Дж.Берклі. Вчення про ідеї. Критика ідей матеріальної субстанції. Бог і закони природи. Д.Юм про структуру чуттєвого досвіду. Теорія асоціації ідей. Вчення про причиновість. Скептицизм і агностицизм Юма. Соціально-етичне вчення Юма.

ТЕМА 6. Просвітництво та його основні риси.

Поняття Просвітництва. Просвітники про значення розуму та їх критика метафізичних систем. Критика „позитивних релігій”. Розум і природне право. П.Бейль як попередник Просвітництва. Захист деїзму Вольтером. Критика вчення Паскаля та Ляйбніца. Учення про віротерпимість. Оцінка Ш.Монтеск'є значення наук. Учення про розподіл влад. Учення Руссо про суспільний договір та суверенітет народу.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

Антологія мировой філософії. – М.,1970. – Т.2

Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії: Підручник. – К., 2001.

Гусев В.І. Західна філософія Нового часу. XVII – XVIII ст.: Підручник. – 2-ге вид. –К.: Либідь, 2000.

Гусев В.І. Історія західноєвропейської філософії XV-XVII ст. – К., 1994.

Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін.; – К., 2002

Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 138 с.

Кузнецов В.Н., Мееровский Б.В., Грязнов А.Ф. Западноевропейская философия XVIII в. – М., 1986.

Мудра С.І., Рошкулець Р.Г. Філософія XVII-XVIII ст.: навч. посібник / укл.: С.І. Мудра, Р.Г. Рошкулець – чернівці: чернівецький нац. ун-т, 2013. – 232 с.

Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2001. – 576 с.

Рассел Б. Історія західної філософії. – К., 1995.

Реале Д., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Новое время. – СПб., 1996.

Соколов В.В. Европейская философия XV-XVII вв. – М., 1984.

Чорний І.П., Рошкулець Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2008. – 216 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Вимога раціональності. Спадщина Рене Декарта у світі сучасної культури. К., 1996.
- Вольтер Философские сочинения. М., 1988.
- Вышеславцев Б.П. Декарт и современная философия // Этика преображенного Эроса. М., 1994.
- Гассенди П. Сочинения в 2- т. М., 1966 -1968.
- Гельвеций К.А. Сочинения в 2-х т. М., 1973-1974.
- Гельвецій К.А. Про людину, її розумові здібності та її виховання. К., 1994.
- Гоббс Т. Избранные произведения в 2-х т.-М., 1964.
- Гольбах П. Избранные произведения в 2-х т. М., 1963.
- Декарт Р. Метафізичні роздуми. К., 2000.
- Кузнецов В.Н. Французские материалисты XVIII в. М., 1981.
- Локк Дж. Сочинения в 3- т. М., 1985 - 1988.
- Мамардашвили М. Картезианские размышления. М.:ПРОГРЕСС, 2001.
- Паскаль Б. Мысли о религии. Минск-Москва – 2001.
- Стрельцова Г.Я. Декарт и Паскаль//Вопросы философии.-1985.- № 3.
- Субботин А.Л. Френсис Бекон.- М., 1974.
- Фишер К. История новой философии. Декарт, его жизнь, сочинения и учение. СПб., 1994.
- Хайдеггер М. Основные понятия метафизики // Вопросы философии.-1989.- № 9.- С.153-156.

НІМЕЦЬКА КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ

ТЕМА 1. Предмет курсу „німецька класична філософія”.

Загальна характеристика німецької класичної філософії. Історичні умови становлення та розвитку німецької класичної філософії.

ТЕМА 2. Філософія німецького просвітництва.

Філософія німецького Просвітництва. Система філософії Хр. Вольфа. Творчість Е.Лессінга. Філософія І. Гердера.

ТЕМА 3. Філософія І. Канта.

Докритичний період творчості. Вихідні принципи „Критики чистого розуму”. Трансцендентальна естетика. Трансцендентальна аналітика. Трансцендентальна діалектика. Основні проблеми етики Канта. Естетична концепція. Антропологічна доктрина. Релігія, її виникнення та соціальна значимість.

ТЕМА 4. Філософія І.Фіхте і Й.Шеллінга.

Вихідні принципи філософії Фіхте. Вчення про науку. Етико-соціальна філософія. Ранній період творчості. Філософія тотожності.

ТЕМА 6. Філософія Гегеля.

Шлях від ідей „народної релігії” до „Феноменології духу”. Основні проблеми „Феноменології духу”. Наука логіки. Методологічні принципи побудови системи. Вчення про буття, якість, кількість, міру, сутність, сутність, явище, дійсність, поняття. Натурфілософія. Філософія духу. Суб’єктивний дух, антропологія, феноменологія, психологія. Об’єктивний дух, абстрактне право, мораль, моральність. Громадянське суспільство і держава. Абсолютний дух, мистецтво, релігія, філософія.

ТЕМА 7. Філософія Л.Фойєрбаха.

Антропологічний матеріалізм. Етичні й соціально-політичні погляди.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії: Підручник. – К., 2001.
- Бродецький О., Чорний І. Новочасний раціоналізм і післяпросвітницький ірраціоналізм. Чернівці, 2003.
- Волинка Г. І., Гусєв В. І., Мозгова Н. Г., Огородник І. В., Федів Ю. О. Історія філософії в її зв'язку з освітою. — Київ: Каравела, 2006.
- Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну. К.: Четверта хвиля, 2001. (Лекція1 Свідомість часу в Модерні та потреба його самозасвідчення, Лекція2 Гегелівське поняття Модерну)
- Гадамер Г.Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики. К.:Юніверс, 2000.- Т.1.- С.27-64.
- Гегель Г. Энциклопедия философских наук. Наука логики. М.,1975.-452 с.
- Гегель Энциклопедия философских наук . М., 1974-1975.
- Гулыга А.В. Немецкая классическая философия. М., 1978.
- Гусєв В.І. Західна філософія Нового часу. XVII – XVIII ст.: Підручник. – 2-ге вид. –К.: Либідь, 2000.
- Длугач Т.Б. От Канта к Фихте (сравнительно-исторический анализ). М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2010.
- Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін;. – К., 2002.
- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 138 с.
- Кричевский А.В. Абсолютный дух сквозь лики триединства: сравнительный анализ философско-теологических концепций Гегеля и позднего Шеллинга. М.: ИФ РАН, 2011.
- Кузнецов В.Н. Немецкая классическая философия второй половины XVII начала XIX века. М., 1989.
- Кушаков Ю. В. Нариси з історії німецької філософії Нового часу. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 572 с.
- Нарский И.С. Кант. М., 1976.

- Ортега-і-Гасет Х. Кант //Вибрані твори. К.: ОСНОВИ, 1994.
- Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2001.
- Рассел Б. Історія західної філософії. К.:ОСНОВИ, 1995.
- Філософія. Курс лекцій (І.В. Бичко, Ю.В. Осічнюк, В.Г. Табачковський та ін.) – К.: Либідь, 1991.
- Чорний І.П., Рошкулець Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2008. – 216 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Барбашина Э.В. Трансцендентальная философия Канта: онтология и история. Новосибирск. 2002.
- Быкова М.Ф., Кричевский А.В. Абсолютная идея и абсолютный дух в философии Гегеля. М. 1993.
- Виндельбанд В. Иммануил Кант // В.Виндельбанд. Избранное. М. 1995.
- Виндельбанд В. От Канта до Ницше. М. 1998.
- Гаер, Манфред. Світ Канта: Біографія / З німецької переклав Л. Харченко. — К.: Юніверс, 2007. — 336 с.
- Делез Ж. Критическая философия Канта: учение о способностях. Бергсонизм. Спиноза. М. 2000.
- Ильин И.А. Философия Гегеля как учение о конкретности бога и человека. СПб. 1994.
- Кант І. Критика практичного розуму. — Київ: Юніверс, 2004. — 240 с.
- Кант І. Прологомени до кожної майбутньої метафізики, яка може постати як наука. — Київ: ППС-2002, 2005. — 178 с.
- Кант І. Рефлексії до критики чистого розуму. — Київ: Юніверс, 2004. — 464 с.
- Кричевский А.В. Образ абсолюта в философии Гегеля и позднего Шеллинга. М.: ИФ РАН, 2009.
- Лёвит К. От Гегеля к Ницше. СПб. 2002.
- Маркузе Г. Разум и революция. Гегель и становление социальной теории. СПб. 2000.
- Перов Ю.В., Сергеев К.А., Слинин Я.А. Очерки истории немецкого классического идеализма. СПб. 2000.
- Торубарова Т.В. О сущности человеческой свободы в немецком классическом идеализме. СПб. 1999.
- Фейербах Л. Основные положения философии будущего. // Фейербах Л. Соч. в 2-х т. М. 1995. Т.1.
- Шопенгауэр А. Критика кантовской философии // А.Шопенгауэр. О четвероюгом корне...Мир как воля и представление. В 2-х т. М. 1993. Т.1.

ЕПІСТЕМОЛОГІЯ

ТЕМА 1. Епістемологія, її сутність та проблемне поле

Предмет епістемології як філософської дисципліни. Співвідношення епістемології та інших розділів філософського знання. Соціокультурні, практичні і теоретичні передумови виокремлення епістемології в самостійну галузь знання. Зміна предметного поля епістемології в процесі її історичного розвитку. Статус епістемології в системі сучасної філософії.

ТЕМА 2. Епістемологія, її сутність та проблемне поле

Пріоритетність гносеологічної проблематики в структурі філософії та конституювання епістемології в окрему галузь філософського знання. Пізнання як взаємодія двох природних систем – об'єкта і суб'єкта. Критика теорії “вроджених ідей” Декарта. Проблема методу пізнання. Емпіризм і раціоналізм. Кант про аналітичні й синтетичні судження та апріорні форми пізнання. Історизм епістемологічної концепції Гегеля.

ТЕМА 3. Некласична епістемологія

Оцінка класичної епістемології. Методологізм некласичної епістемології. Смісл тези: “назад до Канта”. Гносеологічний неокритицизм у методології “наук про природу” і “наук про дух”. Сцієнтистська і асцієнтистська програми епістемологічних досліджень. Дилема когнітивного і ціннісного в науковому пізнанні. Абсолютизація критеріїв науковості математичного і природничого типів знання. Принципи верифікації та фальсифікації. Проблема емпіричного обґрунтування теоретичного знання. Формування нового типу наукової раціональності у межах некласичної методології.

ТЕМА 4. Постнекласична епістемологія

Розширення і поглиблення предметного поля епістемології. Зовнішня та внутрішня детермінація науки та відмова від кумулятивістської моделі її розвитку. Проблема раціональної реконструкції історичного розвитку науки. Т.Кун: парадигми в науці і наукові революції. Концепція науково-дослідницьких програм І.Лакатоса. “Теми” Дж.Холтона. “Методологічний анархізм” П.Фейєрабенда. Постмодерністська ситуація в епістемології. Епістемологія без суб'єкта. Плюралізація основоположень епістемології й Деконструктивізм М.Дерріда, “археологія знання” М.Фуко. Постнекласична епістемологія в контексті глобальних проблем сучасності.

ТЕМА 5. Природа процесу пізнання

Поняття об'єкта і суб'єкта пізнання. Особливості об'єктів пізнання сучасної науки. Критичний аналіз позицій екстерналізму та інтерналізму у питанні детермінації пізнання. Діяльна природа пізнавального процесу. Комунікативні аспекти пізнавальної діяльності. Раціональний та

іраціональний, апріорний та апостеріорний, логічний та інтуїтивний моменти пізнання.

ТЕМА 6. Форми і рівні пізнавального процесу

Пізнання як єдність чуттєвого та раціонального. Емпіризм і раціоналізм. Емпіричний і трансцендентальний суб'єкт. Теоретичні синтези на основі апріорних форм у гносеології Канта. Поняття емпіричного і теоретичного рівнів пізнання. Емпірична і теоретична стадії розвитку науки. Факти, класифікації, вимірювання, спостереження, експерименти, емпіричні узагальнення як чинники емпіричного рівня пізнання. Ідеї, принципи, проблеми, гіпотези, закони і теорії як чинники теоретичного рівня пізнання.

ТЕМА 7. Наукове пізнання

Поняття науки. Відмінність наукового і ненаукового пізнання. Наука як система знання, спеціалізований вид діяльності і соціокультурний феномен. Критерії науковості пізнання. Математичний, природничонауковий і соціогуманітарний типи знання. Ідеали і норми наукового пізнання. Конкретнонаукова, загальнонаукова і філософська методології наукового пізнання. Методи емпіричного і теоретичного рівнів пізнання. Методологічні принципи наукового пізнання. Когнітивне і ціннісне в науковому пізнанні. Особливості розвитку сучасної науки.

ТЕМА 8. Філософський аналіз знання

Поняття знання. Співвідношення знання і різних форм не-знання. Проблема типології знання. Знання наукові, художні, буденні, раціональні та іраціональні. Явне і неявне знання. Інтуїтивне знання. Математичне, прикладнонаукове, соціогуманітарне, технічне знання. Знання фундаментальне і прикладне. Знання і віра. Доксичне знання (гадка) і знання дискурсивне (епістемне). Специфіка наукового знання. Знання софійне (мудрість). Способи існування знання. Форми систематизації знання та його функції в сучасних умовах.

ТЕМА 9. Істина та її критерії

Філософське розуміння істини як відповідності змісту мислення об'єктові. Істина як процес відображення об'єкта у формах діяльності суб'єкта. Залежність істини від шляхів і способів її отримання. Об'єктивність істини. Діалектика відносної та абсолютної істини. Конкретність істини. Істина, хиба, облуда. Істина як фундаментальна характеристика буття людини: світоглядні, логічні, гносеологічні, ціннісні, праксеологічні аспекти істини. Істина і Правда. Проблема сутності істини та її критеріїв. Кореспондентська теорія істини (Аристотель). Когерентна теорія істини (Б.Бленшард). Семантична теорія істини (А.Тарський). Прагматична теорія істини (Ч.Пірс, У.Джемс). Концепції фундаментальної онтології (М.Гайдеггер).

Критичний аналіз догматизму, конвенціоналізму, релятивізму, плюралізму в розумінні істини та її критеріїв.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Горак Г.И. Истина в контексте социума //Филос. Науки. – 1991. – №12.
- Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX столетия. – М., 2000
- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 138 с.
- Крымский С.Б. Культурно-экзистенциальные измерения познавательного процесса //Вопр. философии. – 1998. – №4.
- Лакатос И. Методология научных исследовательских программ //Вопр. философии. – 1995. – №4.
- Лекторский В.А. Теория познания (гносеология, эпистемология) //Вопр. философии. – 1999. – №8.
- Лекторский В.А.. Философия, познание, культура. М., 2012. 383 С.
- Лук'янець В.С. Сучасна практична філософія та її вплив на майбутню долю епістемології //Практична філософія. – 2000. – №1.
- Марчук М.Г., Починок Б.В., Провідні філософські напрями ХХ століття. Частина I. – Чернівці, Рута, 2008 – 104 с.
- Ожеван М.А. Людський вимір науки і наукові “виміри” людини. – К., 1992.
- Порус В.Н. Эпистемология: некоторые тенденции //Вопр. философии. – 1997. – №2.
- Починок Б.В., Починок І.Б. Епістемологія. Методичні рекомендації. – Чернівці: ЧНУ, 2005. – 44 с.
- Рузавин Г.И. Эволюционная эпистемология и самоорганизация //Вопр. философии. – 1999. – №11.
- Степин В.С. Теоретическое знание. – М., 2000
- Хилл Т. Современные теории познания. – М., 1965.
- Шестаков О.О. Пізнання у фундаментальній онтології Гайдеггера //Філософ. і соціол. думка. – 1991. – №11.
- Эпистемология: перспективы развития. Под ред. Лекторского В.А. М., 2012, 535 с.; Лекторский В.А. Философия, познание, культура. М., 2012. 383 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Девятова С.В., Купцов В.И. Структура научного знания //Философия и методология науки. –М., 1996, с.125-144.
- Ильин В. В. // Теория познания. Введение. Общие проблемы. — 2-е издание. — М.: Либроком, 2010. — 168 с.
- Кезин А. В. Эволюционная эпистемология: современная междисциплинарная парадигма // Вестник Московского университета. — Серия 7. Философия. — 1994. — № 5. — С.3-11.
- Лекторский В.А.. Трансформации в эпистемологии: новая жизнь старых проблем.//Эпистемология: перспективы развития. М., 2012, С. 5-50.

- Никитин Е. П. Исторические судьбы гносеологии // Философские исследования. — 1993. — № 1. — С.61-70.
- Пиаже Ж. Генетическая эпистемология // Вопросы философии. — 1993. — № 5.
- Пружинин Б.И. Наука и эпистемология в «цивилизации знания» // Эпистемология: перспективы развития. М., 2012. С. 189–198
- Розов М.А. Познание как предмет эпистемологии // Эпистемология вчера и сегодня. М., 2010. С. 31–50
- Философия науки. Вып. XV. Эпистемология: актуальные проблемы / Под ред. В.А. Лекторского. М., 2010.
- Эмпирический и теоретический уровни научного познания // Философия науки. — М. — Р н/Д., 2005, С69-117.
92. Эмпирическое и теоретическое // Новая философская энциклопедия. Т.4. — М., 2010, С.440.

СУЧАСНА ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ

ТЕМА 1. Предмет сучасної філософської антропології.

Поняття “філософської антропології”. Парадигми новітньої філософської антропології в контексті антропологічних парадигм історії філософії. Проблема антропоцентризму в філософії. Онтологічний, гносеологічний та аксіологічний параметри формування філософської антропології. Методологічне обґрунтування філософської антропології. Принцип пріоритетності людини в теоретичному та практичному освоєнні дійсності. Методичні засоби філософської антропології. Принцип антропологічної редукції. Принцип антропологічної інтерпретації. Принцип відкритого питання.

ТЕМА 2. Витоки сучасної філософської антропології в романтично-неоромантичній традиції.

Романтизм як явище пізньовікторіанської епохи. Актуальність романтизму в контексті романтично-екзистенційної ментальності українського народу. Формування класичного романтизму. Йєнська школа романтиків. Романтизм як реакція на абсолютизований раціоналістичний принцип німецької класичної філософії. Особливості романтичного стилю: іронічність, фрагментарність, амбівалентність, антиісторизм. Український романтизм, причини його формування та особливості літературно-філософського прояву. Неоромантизм у філософії культури О.Шпенглера. Трансформація класичного романтизму в неоромантизмі Шпенглера.

ТЕМА 3. Волюнтаристська природа людини в “філософії життя”.

“Філософія життя” як напрям у сучасній західній філософії. Філософія “вселенського песимізму” А.Шопенгауера. Волюнтаризм як реакція на раціоналізм німецької класичної філософії. Поняття “волі” як визначального онтологічного та гносеологічного принципу. Концепція “вселенського песимізму”. Морально-етичне вчення Шопенгауера. Ф.Ніцше – основоположник новітньої філософської антропології. Метафізичне, культурологічне, гносеологічне та соціальне значення ніцшеанської тези “Бог мертвий”. Проблеми нігілізму, переоцінки цінностей, волі до влади, вічного повернення та людини як Надлюдини. Морально-етичне вчення Ніцше.

ТЕМА 4. Екзистенційна сутність людини.

Поняття «екзистенціалізму». Роль екзистенціалізму в формуванні західного громадянського суспільства. Екзистенційно-романтична ментальність українського народу. Нігілізм і «бездомність» людини. Феноменологічний і герменевтичний методи антропології М.Гайдеггера. Буття людини та її онтологічна структура. Релігійний та атеїстичний варіанти екзистенціалізму. Екзистенціалізм як гуманізм. Проблема екзистенційної ситуації. Екзистенційний вимір часу. Людина як проект. Поняття «турботи» як відповідальності людини за її буття і буття світу. Проблема свободи.

Свобода як «сваволя». Проблема людського існування на межі буття і ніщо. Феномен самогубства в екзистенційному вимірі.

ТЕМА 5. Філософсько-антропологічні вчення.

Філософська антропологія в широкому та вузькому значеннях. Соціальні та ідейно-теоретичні передумови формування філософської антропології. Проблема предмета філософської антропології як концепції всеохоплюючої реальності людського існування. Основоположні вчення Шелера та Плеснера. Герменевтичні та екзистенційні витoki антропологічних вчень. Біологічний варіант філософської антропології. Людина з погляду самого буття людини. Співвідношення біологічного та культурного чинників людського існування. Функціоналістський варіант філософської антропології. Пізнання сутності людини в контексті людської діяльності. Символічні структури людського буття. Символіка інтуїтивних форм людського життя. Соціально-ідеологічне підґрунтя функціоналістської філософської антропології.

ТЕМА 6. Антропологія Франкфуртської школи.

Генезис, розвиток і програма франкфуртської школи. Т.Адорно і його “Негативна діалектика”. “Діалектика Просвітництва” Т.Адорно та М.Хоркхаймера. Г.Маркузе і “велика відмова”. Проблема “нерепресивної цивілізації”. Вивільнений ерос. Одномірна людина. Соціальна проекція неофрейдизму. Загальна характеристика неофрейдизму. Проблема людської деструктивності в психоаналізі Е.Фромма. Біофілія і некрофілія. Амбівалентна природа людської свободи. Існування людини як способу втечі від свободи. Морально-етичне вчення Фромма. Педагогічні та правові аспекти психоаналітичного вчення Фромма.

ТЕМА 7. Персоналістські концепції людини.

Персоналізм як напрям у сучасній західній антропології. Особистість як первинна творча реальність і вища духовна цінність. Соціокультурні причини персоналістського світогляду. Французький та американський варіант персоналізму. Французький персоналізм. Людська особистість і особистість вселенська. Особистість як вид “життєвого пориву”, духовної енергії божественного походження. Ірраціоналістична гносеологія французького персоналізму. “Персоналістський маніфест” Мун’є. Персоналістський синтез марксизму з екзистенціалізмом. Американський персоналізм. Формування персоналізму в руслі вчень Берклі та Лейбніца. Релігійне обґрунтування персоналістського світогляду. Етика американських персоналістів. Соціальна позиція американських персоналістів. Особистість як вища сутність демократії.

ТЕМА 8. Структурна антропологія.

Поняття структури в етнології. Мова і спорідненість. Структурний аналіз у лінгвістиці та в антропології. Мова й суспільство. Лінгвістика й

антропологія. Структура соціальної організації. Поняття архаїзму в етнології. Соціальні структури і проблема дуальних організацій. Структурна антропологія в мистецтві та релігії. Дієвість символів. Структура міфів. Структура і діалектика. Художній феномен роздвоєння зображення в мистецтві.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Агацци Э. Человек как предмет философии //Вопр. философии – 1989. – № 2. – с.24-34.
- Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії. – К., 2001.
- Бубер М. Проблема человека //Филос. науки. – 1992. – № 3. – с.65-82.
- Возняк Т. “Народження трагедії з духу музики” та “Лісова пісня”. Слово – музика – мовчання //Сучасність. – 1992. – №2. – с. 107-112.
- Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін;. – К., 2002
- Карлос Вальверде. Философская антропология (пер. с испан. Вдовиной Г.). — М.: «Христианская Россия». Серия: АМАТЕКА, 2001. — 412 стр.
- Кассирер Э. Опыт о человеке. Введение в философию человеческой культуры //Филос.науки. – 1991. – №7.
- Леві-Строс К. Структурна антропологія. – К., 2000. – с. 34-57, 325-360.
- Плеснер Г. Ступени органического и человек //Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – с. 96-151.
- Рикер П. Человек как предмет философии //Вопр. философии. – 1989. – № 2. – с.41-50.
- Социальная философия и философская антропология. – М., 1995.
- Фромм Э. Ситуация человека – ключ к гуманистическому психоанализу //Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- Хайдеггер М. Слова Ницше “Бог мертв” //Вопр.философии. – 1990. – № 7. – С.143-176.
- Чорний І.П., Рошкулєць Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2008. – 216с.
- Шелер М. Положение человека в космосе //Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С.31-95.
- Марчук М., Скакун І. антропоцентризм і динаміка наукового пізнання. Монографія .- Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015.– 207 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Бубер М. Учение Хайдеггера //Два образа веры. – М., 1999. - с.253-273;
- Голобородько Д.Б. Концепции разума в современной французской философии. М. Фуко и Ж. Деррида. М.: ИФ РАН, 2011. 177 с.
- Гуревич П. С., Степин В. С. Философская антропология. Очерк истории // Философские исследования. — 1994. — № 1. — С. 114—129.
- Ильин В. В. Философская антропология: учебное пособие для вузов. — 2-е издание. — М.: Книжный дом Университет (КДУ), 2006. — 232 с.

- Камю А. Миф о Сизифе. Бунтующий человек. – Минск, 2000.
- Мунье Э. Надежда отчаявшихся /Мальро, Камю, Сартр, Бернанос/. -М., 1995.
- Мунье Э. Персонализм. - М., 1993.
- Никоненко С.В. Современная западная философия. – С.-П. 2007.
- Ницше Ф. Соч. В 2-х т. – М., 1990.
- Ницше Ф. Так казал Заратустра . – К., 1993.
- Новалис . Генрих фон Офтендирген. – С.-П.,1995
- Патрушев А.И. Жизнь и драма Фридриха Ницше//Новая и новейшая история. – 1993. – №5.
- Персонализм //Буржуазная философия XX века. - М., 1974. - с.259-290.
- Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
- Рикер П. Человек как предмет философии //Вопр. философии. – 1989 - № 2. - с.41-50.
- Руткевич А.М. Хайдеггер и нацизм // В.Ф.- 88.-11.-с.157-166.
- Сартр Ж.П. Экзистенциализм – это гуманизм //Сумерки богов. - М., 1990. - с. 222-318.
- Современная буржуазная философия .- М., 1978.
- Фромм Э. Человек для себя // Минск , « Коллегиум », 1992.- 253
- Хабермас Ю. Понятие индивидуальности. // ВФ.-89.-№2.- с.3
- Хайдеггер М. Слова Ницше „Бог мертв” //Вопросы философии. – 1990. – №7.
- Шелер М. Избранные произведения .- М., 1994.
- Шелер М. Положение человека в космосе //Проблема человека в западной философии. - М., 1988. с.31-95.
- Шопенгауэр А. Понятие воли // А.Шопенгауэр. Избр. произведения.– М., 1992 . – с.41-62.
- Ясперс К. Ницше и христианство .- “МЕДИУМ “ Москва , 1994.
- Ясперс К. Ницше. Введение в понимание его философии. – СПб, 2004.
- Ясперс К. Ницше. Введение в понимание его философии. – СПб, 2004.
- Ясперс К. Ніцше. Підхід до осягнення // Всесвіт,1997.- № 7.- с. 147-158.

ОНТОЛОГІЯ ТА МЕТАФІЗИКА

ТЕМА 1. Предмет онтології. Проблема буття в історії філософії та в контексті сучасних парадигм філософування.

Філософія. Метафізика. Онтологія. Основні поняття й категорії онтології. Парадигми філософського мислення. Антропологізація онтологічних концепцій. Екзистенціально-життєва визначеність буття, або людиномірність проблеми буття. Структура та мета курсу.

ТЕМА 2. Парадигма філософського мислення “on he on” та онтологічне питання в її межах.

Проблема буття як визначальна тема парадигми “on he on”. Парменідівська теза „буття є, небуття немає”. Теорія ідей Платона як онтологія. Подолання платонівського дуалізму Аристотелем. Актуальне й потенційне. Ієрархічність буття у філософії неоплатоніків: одно, нус, душа, еманация. Геоцентризм та ієрархічність буття в середньовічній філософії. Дискусії про універсалії, номіналізм і реалізм. Буття як благо, досконалість, істина. Буття як природа. Матерія і мислення як вихідні форми буття. Пантеїзм Спінози. Мислення як буття і логіка як онтологія у філософії Гегеля. Наука логіки: вчення про буття. Критична онтологія М.Гартмана. Наївність традиційної метафізики і нова онтологія. Реальний світ і його шари.

ТЕМА 3. Онтологічна проблематика в межах парадигми „cogito”.

Онтологія свідомості в контексті парадигми “cogito”. Картезіанське “cogito” і принцип універсального сумніву. Тілесна і духовна субстанції. Кант і критика класичної метафізики. Онтологічний смисл „Критики чистого розуму” Канта. Свідомість у феноменології Е.Гуссерля. Іntenційність свідомості. Ейдетична інтуїція. Очевидність. Аподиктичне й неаподиктичне знання. Настанови свідомості: природна та феноменологічна. Трансцендентальне ego, poesis, poema. Актуальність і потенційність інтенційного життя. Життєвий світ (Lebenswelt). Онтологія свідомості М.К.Мамардашвілі.

ТЕМА 4. Онтологічне питання в контексті парадигм “existenz”.

Людиномірність проблеми буття. Осягнення буття через переживання, розуміння, інтуїцію. Буття як становлення й життя у філософії Ф.Ніцше. Метафізичне значення ніцшеанської тези “Бог мертвий”. Концепція вічного повернення. Життя як воля до влади. Онтологічне визначення буття М.Гайдеггера. Феноменологія та феноменологічна герменевтика як метод онтології. Буття і ніщо. Фундаментальна онтологія як учення про наявне буття Dasein. Онтологія Гайдеггера після повороту (Kehre). Феноменологічна онтологія Ж.П.Сартра. Іntenційність і трансфеноменальність свідомості Проблема ніщо. Свобода як буття свідомості. Сутність і існування. Проблема

трансценденції у філософії К.Ясперса. Прояснення буття через трансцендування.

ТЕМА 5. Проблема буття в контексті парадигми філософського мислення “affirmo”.

Буття натуральне і буття культури. Поняття культури. Норми, цінності, твори, речі. Аффірмація. Буття й небуття у культурі. Буття як проблема сучасності. Філософія культури О.Шпенглера. Космічне і мікрокосм. Факти й істини. “Поняття високої культури”. Прасимвол, доля, душа культури.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Задубрівська О.М. Метафізика: навч. посібник / О.М. Задубрівська – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. – 136 с.
- Богданов В.В. Понятие субстанции в классической европейской философии. – Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2000. – 193 с.
- Бохенский Ю.М. Современная европейская философия. – М.: Научный мир, 2000. – 256 с.
- Брюсова Н. Судьба метафизики и судьба человека //Вопросы философии. – 2005. – № 11. – С. 54-56. Гайденко П.П. Мартин Хайдеггер: изначальная временность как бытийное основание экзистенции // Вопросы философии. – 2006. – № 3. – С.165-182.
- Гайденко П.П. Постметафизическая философия как философия процесса //Вопросы философии. – 2005. – № 3. – С. 128-139.
- Гайденко П.П. Прорыв к трансцендентному. Новая онтология XX века. М.: Республика, 1997. 495 с.
- Губин В.Д. Онтология: Проблема бытия в современной европейской философии. – М., Росс. гос. гуманит. ун-т, 1998. – 191 с.
- Декарт Р. Метафізичні роздуми. – К., 2000.
- Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін;. – К., 2002
- Кутырев В.А. Оправдание бытия //Вопросы философии. – 2000, № 5.
- Нестеренко В.Г. Вступ до філософії. Онтологія людини. – К., 1996.
- Пигалев А.И. "Онтология сознания" у Ж.-П.Сартра //Проблемы онтологии в современной буржуазной философии. – Рига, 1988. – С. 158-170.
- Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2001.
- Пугачев Н.Н. Онтология и исторические типы рациональности //Типы рациональности в культуре. – М., 1992. С. 145-146.
- Сартр Ж.П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології. К.: Основи, 2001. – 854 с.
- Суханцева В.К. Метафізика культури. – К.: Факт, 2006. – 368 с.
- Хайдеггер М. Основные понятия метафизики //Вопр. философии. – 1989. – № 9. – С.116-157.

- Чанышев А.Н. Трактат о небытии // Вопросы философии. – 1990. – № 10. – С. 158-165.
- Черняков А.Г. Онтология времени. Бытие и время в философии Аристотеля, Гуссерля и Хайдеггера. – Санкт-Петербург: Высшая религиозно-философская школа, 2001.
- Чорний І.П., Рошкулець Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2008. – 216 с.
- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 138 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Задубрівська О., Бабій Р. Метафізика як наука: можливості та межі // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 726-727. Філософія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. – 303 с. – С. 33-48
- Аристотель Метафізика // Сочинения в четырех томах. – Т.1. – М.: Мысль, 1976. – С.65-367.
- Бытие и время» Мартина Хайдеггера в философии XX в. Материалы обсуждения // Вопросы философии. – 1998. – № 1. – С. 110-121.
- Валевська І. Історичні долі класичної метафізики у XX сторіччі // Філософська думка. – 1998. – № 2. – С. 120-138.
- Корет Э. Основы метафизики. – К.: Тандем, 1998. – 247 с.
- Мёккель К. Диагностика кризиса: Гуссерль против Шпенглера // Логос. – 2007. – №6 (63). – С.147-175.
- Мотрошилова Н.В. «Картезианские медитации» Гуссерля и «Картезианские размышления» Мамардашвили // Вопросы философии. – 1995. – № 6. – С.
- Никитин Е.П. Об одной тенденции в развитии философии // Вопросы философии. – 2001. – № 10. – С. 88-98.
- Ойзерман Т.И. К характеристике философии Фридриха Ницше // Вопросы философии. – 2011. – № 4. – С.164-176.
- Онтологическая граница феноменологии: Гуссерль и Хайдеггер // Современная зарубежная философия: проблемы трансформации на рубеже XX-XXI веков. – СПб., 1996. – С. 30-31.
- Основы онтологии: Учебное пособие / Под ред. Ф.Ф.Вякерева и др. – СПб.: Изд-во С.Петербургского университета, 1997. – 280 с.
- Романенко Ю.М. Бытие и естество: Онтология и метафизика как типы философского знания. – СПб.: Алетейя, 2003. – 779 с.
- Романенко Ю.М. Зеркальное взаимоотражение онтологии и метафизики // Перспективы метафизики. Классическая и неклассическая метафизика на рубеже веков. Материалы международной конференции. Санкт-Петербург, 28-29 октября 1997 г. – СПб.: Санкт-Петербургское отделение Института человека РАН, 1997.
- Руткевич А.М. Фундаментальная онтология М.Хайдеггера и психоанализ // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 7. Философия. – М., 1985. – N4. – С. 69 – 79.
- Рюс Ж. Поступ сучасних ідей. Панорама новітньої науки. – К.: Основи, 1998. - 669с.

Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології //Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. Хрестоматія: Навчальний посібник. – К., Ваклер, 1996. – С. 113-182.

Слинин Я.А. Возникновение философии Хайдеггера из феноменологии Гуссерля //

Субири Х. Пять лекций о философии. Гуссерль // Вопросы философии. – 2002. – № 5 С.153-172.

Фреде Д. Вопрос о бытии (Вариант Хайдеггера) //Мартин Хайдеггер: Сб.статей /Сост. Д.Ю. Дорофеев/. – СПб.: РХГИ, 2004. – С.130-164.

Шпигельберг Г. Феноменологическое движение. – М.: Логос, 2002. – 680 с.

Юнг К. Об архетипах коллективного бессознательного //Вопросы философии – 1988. – № 1. – С.133-151.

Юнг К.Г. Тэвистокские лекции // Юнг К.Г. Очерки по аналитической психологии. – Минск: Харвест, 2003. – С.275-477.

**Критерії оцінювання знань абітурієнтів
під час фахового іспиту з філософії
для вступу на філософсько-теологічний факультет ЧНУ
для здобуття освітнього рівня «Магістр»**

Іспит проводиться в тестовій формі. Кожен студент отримує індивідуальний варіант тестових завдань, який підібраний комп'ютерною програмою у випадковому порядку, та складається із двадцяти запитань. Кожне задане питання містить чотири варіанти відповідей одна з яких є правильною. За кожну правильну відповідь студент може отримати максимально 5 балів, що в сумі становитиме 100 балів, до яких додається 100 балів (100+100 балів). Тестові завдання передбачають знання класичних та сучасних філософських концепцій, а також категоріального апарату філософії.

Загальна сума балів, які студент може отримати на іспиті, складає 200. Оцінка отримана абітурієнтом оголошується прилюдно. Знання студентів оцінюються згідно з наступними критеріями:

ОЦІНКА „ВІДМІННО” ВИСТАВЛЯЄТЬСЯ АБІТУРІЄНТАМ, ЯКІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІСПИТУ НАБРАЛИ В СУМІ ВІД 175 ДО 200 БАЛІВ.

ОЦІНКА „ДОБРЕ” ВИСТАВЛЯЄТЬСЯ АБІТУРІЄНТАМ, ЯКІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІСПИТУ НАБРАЛИ В СУМІ ВІД 150 ДО 174 БАЛІВ.

ОЦІНКА „ЗАДОВІЛЬНО” ВИСТАВЛЯЄТЬСЯ АБІТУРІЄНТАМ, ЯКІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІСПИТУ НАБРАЛИ В СУМІ ВІД 125 ДО 149 БАЛІВ.

ОЦІНКА „НЕЗАДОВІЛЬНО” ВИСТАВЛЯЄТЬСЯ АБІТУРІЄНТАМ, ЯКІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІСПИТУ НАБРАЛИ В СУМІ ВІД 100 ДО 124 БАЛІВ.

Декан
кореспондент
філософсько-теологічного

член-
НАПН України

факультету

проф. Балух В.О.